

Esad Kurtović, *Iz historije bankarstva Bosne i Dubrovnika u srednjem vijeku (Ulaganje novca na dobit)*. Beograd: Istorijski institut, 2010, 171 str, ćir.

U bogatoj historiografiji srednjovjekovne Bosne i Hercegovine brojne knjige, rasprave, studije i članci elaboriraju, istražuju, proučavaju i interpretiraju probleme i pitanja iz njene prošlosti, prema naučnim i stručnim standardima vremena u kojem su nastajali. Stalna potreba da se pojedine teme iz historije ove države reinterpreteriraju su i zahtjev vremena, promjena društvenih odnosa kao i novopronađenih historijskih izvora. U dosta složenoj historijskoj praksi jedna velika tema skoro da je ostala zaobiđena, kao da je čekala da se pronikne u njenu strukturu, da se postavi kao naučnoistraživački problem u jednom vremenu, ali i brojne druge okolnosti određivale su njenu realizaciju. Knjiga dr. Esada Kurtovića *Iz historije bankarstva Bosne i Dubrovnika u srednjem vijeku (Ulaganje novca na dobit)* popunjava veliku prazninu u historiografiji Bosne i Hercegovine, posebno jer je fokusirana na vrijeme burnih promjena i nastoji prikazati historiju bankarstva Bosne i Dubrovnika u srednjem vijeku. Da bi se naznačeni cilj i postigao, bilo je neophodno obaviti brojna arhivska istraživanja u Državnom arhivu u Dubrovniku.

Najveći dio knjige Esada Kurtovića pisan je uz pomoć identifikovanih, dosad neobjavljenih historijskih izvora, čime je naučnoistraživačka metoda u potpunosti definirana. Riječ je, ponekad, o dragocjenim podacima o razvoju bankarskog sistema, često o naporima pojedinaca da organizu-

ju i učvrste praksu ulaganja novca na dobit, u zajednici i prostoru u kojem je prisutnost Dubrovačke republike bila okosnica svih privrednih, ekonomskih, političkih i društvenih dešavanja. Ono što posebno plijeni pažnju, što se prepoznavalo kroz ovaj rad jeste identifikacija kontinuiteta dešavanja u bankarskom sistemu, ali i nagli društveno-ekonomski razvoj, koji su pratile političke, ideološke i državopravne promjene. Autor u knjizi prati društvene, političke, ekonomske i sve ostale mijene, na kojima je bankarski sistem počivao, a cjelokupan period bio je prožet razvojem osjećanja i protjecanja vremena u kojem se to sve dešava. Potrebno je naglasiti, budući da se radi o dugom vremenskom periodu, da je bilo neophodno usaglasiti brojne nedostatke u prikupljenoj dokumentaciji i pratiti osnovnu nit istraživanja.

Dr. Esad Kurtović u prvim dijelovima knjige naslovljenim *Predgovor* i *Uvod* pravi inventuru svega što je pisano u dosadašnjoj historijskoj literaturi o historiji bankarstva Bosne i Dubrovnika u srednjem vijeku. U dijelu naslovljenom *Ulaganje novca na dobit u konavoskom krugu* date su natuknice o brojnim, često složenim odnosima srednjovjekovne Bosne i Dubrovnika, u kojem trgovačko društvo, mjenica, kamata, prokura i utjerivanje duga prate razgranate poslove. U dijelu naslovljenom *Akteri poslovanja* analitički se seciraju sve forme i oblici, vrste i struktura ulaganja novca na

dobit, da bi na sljedećim stranicama ove izuzetne knjige kroz male medaljone identifikovani akteri poslovanja Hranići-Kosače, Sandalj Hranić-Kosača, Sandaljeva udovica Jelena (Hranić), Stjepan Vukčić Kosača, Hercegovići, Pohvalići. Posebna pažnja posvećuje se Pribislavu Pohvaliću i njegovim nasljednicima. U dionici posvećenoj porodici Pavlović posebno su apostrofirani Radoslav Pavlović i Ivaniš Pavlović. Opservacija se završava posljednjim Pavlovićima i prekinutom lozom iste porodice. Tezalović započinja najčuvenijim iz ove plemićke porodice Brailom i završava se njegovim nasljednicima. U ovom najobimnijem dijelu knjige autor je dokumentovano analizirao društveno-ekonomske uvjete funkcioniranja bankarske politike srednjovjekovne Bosne, uz niz vrijednih zapažanja. Velikom brojem sigurnih pokazatelja autor proniče u samu bit problema, daje mu snagu i argumentaciju koja u mnogim dijelovima teksta imponuje. Značajki, uz obilatu historijsku dokumentaciju (prije svih prvostupinskih historijskih izvora iz Državnog arhiva u Dubrovniku) pronalazi dovoljno prostora da identifikuje cijelu skalu ulaganja novca na dobit, pronalazi njihovu pravnu osnovu te stvarnu historijsku validnost. Radi se o malim, studijskim istraživačkim poduhvatima da se prema raspoloživim historijskim izvorima pronikne u suštinu nastanka i prisutnosti bankarstva Bosne i Dubrovnika u srednjem vijeku ali i da se ukaže na ulaganje novca na dobit. U dijelu knjige naslovljenom *Tehnika poslovanja* kroz manje segmente secira se poslovanje kao garancija, depozit i ulaganje novca na dobit u Dubrovniku, otvaranje poslovanja, vjerovni list i matica uloga, aktivno i pasivno učesće u poslovanju - ulagači i korisnici dobiti, visina glavnice, kamata i kamatna godina, otkazni rok, obaveze bankara, expeditoria,

svjedoci, oporuke i novac. Ovim se jasno prepoznaju historijske okolnosti prisutnosti tehnike i načina poslovanja, sa svim bitnim segmentima, i, što je još važnije, vrlo respektabilno je ukazano na ekonomski i društveni status koji je, zahtjevno vremenu u kojem su djelovali, vremenom i oscilirao. Pored prikazanih poglavlja, knjiga Esada Kurtovića sadrži još i *Zaključak, Summary, Prilog* te popis *Izvora i literature*.

Ne postoji uvijek mogućnost za minuciozno, paralelno iščitavanje radova iz srednjovjekovne historije koji se bave kompleksnom tematikom ulaganja novca na dobit u Bosni i Dubrovniku, gdje je ono primjenjivano kao posebna forma državnog bankarstva. Knjiga koja je pred nama pristupa kontrastivnoj analizi komunikativne strukture kreditne trgovine na primjeru novčane imovine ulagane u državnu kasu kako bi se na osnovu tog uloga ostvarila značajna kamata. Prema hronologiji mikrozbivanja, ulaganje novca na dobit predstavlja tipičnu preteču modernih oblika štednje. Iako izgleda da je knjiga *Iz historije bankarstva Bosne i Dubrovnika u srednjem vijeku* nastala od izbora materijala iz Dubrovačkog arhiva i njegove komparacije sa mišljenjima u literaturi, ne treba zaboraviti činjenicu da je takvo poslovanje, kroz dubrovačko stjecanje područja Konavala, koje se prethodno nalazilo pod vlašću Bosanske krune, rezultat pažljivo odabranog arhivskog materijala koji je neosjetno preostao u knjigu. Sve što je postignuto rezultat je pažljivo praćene niti istraživanja, a ne okolnosti, proizvod je istraživačkog nagona u kojem je proizvoljnost, ako je i ima, svedena na najmanju moguću mjeru. Tekst knjige povezan je tanano isprepeletenom mrežom neobjavljenih historijskih izvora, pa ga je teško segmentirati, a primjetno je Kurtovićevo oslanjanje na dubrovačku

arhivsku dokumentaciju, ali pažljivo i prijamčivo praćenje dešavanja u historijskoj literaturi.

Na kraju ovog kraćeg osvrtu o knjizi Esada Kurtovića potrebno je ukazati da se ovom i njoj sličnim knjigama vraća povjerenje u historijsku nauku u Bosni i Hercegovini. Ovo je potvrda da se teškim, samoprijegornim radom, istraživačkom i interpretativnom metodom može postići određeni rezultat. Uz preporuku za čita-

nje naučnoj i stručnoj javnosti, ali i širem krugu čitateljstva, mora se naglasiti da je puna zanimljivih opažanja, vrijednih i novih saznanja. Pored činjenice da se ovom knjigom otvara jedna zanimljiva dionica iz historije srednjovjekovne Bosne, postoji opravdana nada da će rezultati istraživanja ovog rada biti polazna tačka nekih budućih istraživanja ■

Salih Jalimam

Desanka Kovačević-Kojić, *Srednjovjekovna Srebrenica: XIV-XV vijek*, Beograd: SANU, Posebna izdanja, knj. DCLXVIII, Odjeljenje istorijskih nauka, knj. 29, 2010, str. 312, ćir.

U izdanju Srpske akademije nauka i umetnosti u Beogradu objavljena je moderna naučna monografija pod naslovom *Srednjovjekovna Srebrenica: XIV-XV vijek* akademika Desanke Kovačević-Kojić, nekadašnje profesorice na Odsjeku za historiju Filozofskog fakulteta u Sarajevu. Akademik Desanka Kovačević-Kojić nesporno je ime historiografije srednjovjekovne Bosne. Ranijim djelima o trgovini i gradskim naseljima srednjovjekovne bosanske države osigurala je udžbeničke pristupe, a zapamćena je i u širim krugovima ljubitelja starine kao najmjerodavnija u sagledavanju privrednih tokova. Autorica je u ovo djelo uložila značajno iskustvo stečeno u dugogodišnjim istraživačkim projektima usmjerenim na bosanske srednjovjekovne gradove i njihovu privredu, tako da ne iznenađuje pojavljivanje ove monografije kao uspješno zaokružene i naučno obrađene teme. Uključujući rezultate dosadašnjih istraživanja, literature i objavljene građe, ova monografija je prvenstveno bazirana

na sistematski sakupljenom materijalu iz brojnih serija neobjavljene građe Državnog arhiva u Dubrovniku.

Najveći doprinos u dosadašnjem proučavanju Srebrenice u srednjem vijeku pripada istaknutim djelatnicima Vladimiru Ćoroviću i Mihailu Diniću. Uprkos njihovom zalaganju, ovo djelo Desanke Kovačević-Kojić pokazuje da sva građa o Srebrenici nije bila zaokruženo sagledana. Knjiga koja je pred nama predstavlja rezultat rada u okviru projekta istraživanja iz oblasti Bosne i Hercegovine imenovanom kao Društveni cilj XIII/2 pokrenut daleke 1986. godine. Nosioc ovog projekta, odnosno koordinator bio je Institut za istoriju u Sarajevu, a u njegovu realizaciju uključen je veliki broj historičara iz Bosne i Hercegovine i bivše Jugoslavije. Do predviđenog roka (1990. godine) realizirano je oko 50% zadataka, ali samo dio toga je i objavljen. Dugo najavljivana, konačno je svjetlo dana ugledala i ova radnja o srednjovjekovnoj Srebrenici, koja je u međuvremenu bila